

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2500

Vragen van het lid **Van Velzen** (SP) aan de staatssecretaris van Economische Zaken over *controle op buitenlandse wapenproductie onder Nederlandse licentie*. (Ingezonden 23 maart 2009)

1

Kunt u de Kamer een overzicht geven van bij de overheid bekende overeenkomsten waarbij buitenlandse bedrijven op basis van een licentieovereenkomst met een Nederlands bedrijf strategische goederen (mogen) produceren?¹

2

Voert de Nederlandse overheid toezicht uit op de verkoop van op Nederlands ontwerp gebaseerde en mogelijk met Nederlandse onderdelen geproduceerde, militaire en dual-use goederen door het tegenwoordige BEL Optronics Ltd. aan derde landen? Zo ja, in welke vorm vindt deze controle plaats? Zo nee, is er enig toezicht op de licentieproductie van het in 2002 aan het Indiase bedrijf BEL verkochte aandeel van Delft Instruments in de joint venture BE-Delft Electronics Ltd.?

3

Hoe controleert de Nederlandse overheid in licentie gebouwde schepen van bijvoorbeeld Damen

Shipyards? Speelt daarbij eventuele bewapening ter plekke politieel dan wel militair gebruik een rol? Zo ja, welke?

4

Is het u bekend dat Bharat Electronics Limited (BEL) de AWLLADWCS (PIW 529), een variant op de in licentie gebouwde Flycatcher, aanbiedt op de defensie(export)markt? Zijn de afspraken tussen BEL, Thales Nederland en de Nederlandse overheid over de uitvoer van in licentie geproduceerde goederen ook op dit afgeleide product van toepassing?

5

Is het waar dat het Turkse bedrijf Aselsan een licentie voor de verkoop van militaire radio-apparatuur van Thales heeft gehad? Zo ja, loopt deze licentie nog steeds? Welke voorwaarden zijn/waren aan deze licentie verbonden? Aan welke landen is de betreffende apparatuur door Aselsan geleverd?

6

Hoe beoordeelt u de risico's voor wat betreft zowel ongewenst eindgebruik van door China onder Nederlandse licentie geproduceerde nachtzichtapparatuur alsook de levering van productietechnologie voor nachtzichtapparatuur aan China, mede ook in het licht van het illegaal kopiëren van in licentie

geproduceerde Russische vliegtuigen en -onderdelen door China?²

7

Hoe implementeert Nederland het in artikel 5 van de EU Common Position on Arms Exports vastgelegde vereiste dat bij de beoordeling van aanvragen inzake vergunningen voor de uitvoer van militaire goederen of technologie bestemd voor productie in derde landen, de lidstaten in het bijzonder rekening houden met het potentiële gebruik van het eindproduct in het producerende land en met het risico dat het eindproduct kan worden afgeleid of uitgevoerd naar een ongewenste eindgebruiker?

8

Eist het kabinet van buitenlandse licentiebouwers overlegging van eindgebruikerverklaringen voor de in licentie geproduceerde strategische goederen? Zo ja, hoe krijgt dit vereiste vorm? Hoe vindt hierop controle plaats? Zo nee, waarom niet?

9

Hoe is in andere EU-landen de controle op licentieproductie van militaire goederen in het buitenland geregeld?

10

Deelt u de mening dat er een vergunningstelsel moet komen voor overeenkomsten door

Nederlandse bedrijven voor licentieproductie van strategische goederen in het buitenland? Zo nee, waarom niet?

¹ Campagne tegen Wapenhandel, rapport «Licentie-productie van wapens – gebrekkige controle»
<http://www.stopwapenhandel.org/publicaties/2009/licentieproductie2.pdf>

² DefenseNews, 16 februari 2009: «Russia admits China illegally copied plane».

Antwoord

Antwoord van staatssecretaris **Heemskerk** (Economische Zaken) (ontvangen 28 april 2009)

1

De Nederlandse overheid houdt geen overzicht bij van licentieovereenkomsten die Nederlandse bedrijven hebben afgesloten met buitenlandse bedrijven voor de lokale productie van strategische goederen. Het rapport van Campagne tegen Wapenhandel, waar de vraag naar verwijst, beschrijft correct dat Nederland er voor gekozen heeft om de controle op de bestemming van de in licentie geproduceerde militaire goederen te verrichten via de exportcontrole op de goederen- en technologieoverdrachten die daarmee gepaard gaan. Ruwweg zijn er drie vormen van gearrangeerde buitenlandse productie die voor de Nederlandse situatie relevant zijn. De vorm waarbij een licentieovereenkomst het vaakst aan de orde is, betreft die van (gedeeltelijk) lokale productie van systemen die bestemd zijn voor de strijdkrachten van het land waar die lokale productie plaatsvindt. Bij de exportcontrole op de bijbehorende technologieoverdracht kunnen in zo'n geval de voorwaarden gesteld worden waaronder die lokale productie is toegestaan. Doorgaans zal dat een beperking tot die lokale markt inhouden. Vaak zal de licentieverstrekker bovendien niet de productie van het complete systeem in licentie geven, maar bepaalde «key components» in eigen beheer houden, zodat ook nog eens bij de uitvoer van die componenten waarborgen aangebracht kunnen worden omtrent hoeveelheden en eindbestemming. Van dit type licentieovereenkomsten zijn bij de Nederlandse overheid

overeenkomsten bekend (uit 1985 en 2004) voor het gebruik van Nederlandse radartechnologie (met name met betrekking tot software applicaties) voor de lokale productie van radarsystemen voor de Amerikaanse strijdkrachten en een tweetal overeenkomsten (beide uit 2007) voor het gebruik van radartechnologie voor de lokale productie ten behoeve van de Turkse marine. In geen van deze gevallen omvat de overeenkomst de mogelijkheid voor productie ten behoeve van derde landen. Een vijfde licentieovereenkomst heeft betrekking op de lokale productie van radarluchtafweersystemen ten behoeve van India. Deze overeenkomst, waarover eerder gerapporteerd is en nu in antwoord 4 opnieuw wordt ingegaan, kent eveneens een beperking tot productie ten behoeve van de Indiase strijdkrachten, maar bevat eveneens procedures voor het geval de lokale producent daar van af zou willen wijken. Een tweede vorm van gearrangeerde buitenlandse productie betreft «outsourcing» van een deel van de productie. Die vorm komt steeds vaker voor en ook daarbij biedt de exportcontrole op de technologieoverdracht voldoende mogelijkheden om waarborgen te stellen omtrent hoeveelheden en eindbestemming. In de praktijk komt bij zulke outsourcing doorgaans de hele buitenlandse productie weer terug naar Nederland voor de systeemintegratie en daarna zijn bij uitvoer van die systemen wederom Nederlandse uitvoervergunningen nodig. De derde vorm van gearrangeerde buitenlandse productie betreft de gezamenlijke ontwikkeling van systemen door de defensie-industrieën van verschillende landen. Bij die vorm, waar normaliter ook sprake zal zijn van een technologieoverdracht, wordt bij de exportcontrole gekeken of de Nederlandse overheid de vinger achter de gezamenlijke ontwikkeling moet houden of dat het buitenlandse partnerland zelf over een adequaat exportcontrolesysteem beschikt. Gaat het daarbij om een partner uit de kring van EU/NAVO+ landen, dan zal Nederland over het algemeen aanvaarden dat de in dat andere land geproduceerde systemen onder de

exportcontrole van de partner komen te staan. Tenzij er bij de ontwikkeling van de betrokken technologie in Nederland sprake is geweest van een overheidsparticipatie. In dat geval zal de Nederlandse overheid ook eigendomsrechten (IPR) claimen en zullen tevoren niet alleen afspraken gemaakt worden over de revenuen die de Nederlandse overheid bij verkoop van de systemen aan derden zal ontvangen, maar zal er ook contractueel zijn vastgelegd welke derde landen in aanmerking komen voor de aanschaf van zulke systemen of op welke wijze daarover in de toekomst besloten zal worden.

2

Indien BEL Optronic Devices Ltd. uit Nederland afkomstige componenten wil verwerken, is bij afgifte van de uitvoervergunning voor die componenten al bekend voor welke eindgebruiker de daarmee geproduceerde systemen bestemd zijn. Tot dusver betrof dat steeds Indiase eindgebruikers. Voor zover bij de Nederlandse overheid bekend, lag aan de joint venture BE-Delft Electronics Ltd. geen licentieovereenkomst ten grondslag, maar een overeenkomst voor de gezamenlijke productie van modules voor inbouw in nachtzichtapparatuur. Er is ooit wel enige productie van beeldversterkerbuizen in India geweest, maar de kwaliteit daarvan was dermate laag, dat al ras werd overgegaan op inkoop van buizen uit het buitenland om deze vervolgens in India te integreren met lokaal geproduceerde voedingen. Na het terugtrekken van Delft Instruments uit de joint venture is BE-Delft Electronics Ltd. als zodanig opgehouden te bestaan.

3

De controle op de buitenlandse productie van schepen of delen van schepen naar de technische specificaties van Damen Shipyards is afhankelijk van het strategische karakter van het naar het betreffende land uit te voeren ontwerp voor die schepen of delen van schepen. Een goed voorbeeld daarvan is de bouw van delen van de romp of zelfs het gehele casco van marineschepen op de Roemeense werf van Damen. Voor de uitvoer vanuit Nederland voor de betreffende ontwerpen of «technical data packages» voor die delen of dat

casco is dan een Nederlandse uitvoervergunning vereist indien het ontwerp al voorzieningen bevat die onder post ML9 als strategische goederen zijn aangemerkt. Voor de uitvoer van de ontwerpen of «technical data packages» voor de buitenlandse productie van civiele schepen is geen Nederlandse vergunning nodig. Ook niet als deze civiele schepen naderhand voorzien worden van bewapening of aldaar door militaire of politionele eenheden gebruikt gaan worden. Indien het echter om productie ten behoeve van derde landen gaat en Damen zelf financieel betrokken is bij de leverantie van schepen waar naderhand bewapening in is geïntegreerd, dan is het Besluit financieel verkeer strategische goederen van toepassing en zal Damen in Nederland ook een vergunning voor die betrokkenheid aan moeten vragen. Die situatie heeft zich op de Damenwerven in het buitenland nog niet voorgedaan en, zoals al eerder aangegeven (Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 22054, nr. 143, antwoord 3), acht Damen het niet waarschijnlijk dat dit elders is gebeurd zonder dat Damen daar weet van zou krijgen.

4

Ja, de eerder vermelde afspraken tussen BEL, Thales Nederland en de Nederlandse overheid (Tweede Kamer, vergaderjaar 2004–2005, 22054, nr. 86, pagina 16 en 17) zijn ook op dit product van toepassing voor zover het de technologie van Thales Nederland betreft.

5

Ja, maar de toen gebruikte technologie is inmiddels zo verouderd dat de productie al jaren geleden gestopt is. De toenmalige productie was bestemd voor de Turkse strijdkrachten. De laatste licentieafdrachten hebben in 1994 plaatsgevonden.

6

Voor zover de regering bekend wordt in China geen nachtzichtapparatuur onder een Nederlandse licentie geproduceerd. Wel wordt sinds 1993 de uitvoer van beeldversterkerbuizen (componenten van nachtzichtapparatuur) naar China met enige regelmaat toegestaan en in 2001 werd een uitvoervergunning afgegeven voor de leverantie van een productielijn voor zulke beeldversterkerbuizen. Dat betrof een

verkooptransactie en geen licentieovereenkomst. Zoals reeds uiteengezet in antwoord op eerdere vragen (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 22 054, nr. 133, antwoorden 1 en 6) werd dit besluit genomen mede omdat het betrekkelijk laagwaardige technologie betrof en China reeds zelf beeldversterkerbuizen produceerde. Ook werd de productie contractueel (en qua capaciteit van de productielijn) beperkt. Voor leveranties aan gebruikers buiten China is toestemming van Nederland benodigd. De regering beschikt niet over aanwijzingen dat China deze bepalingen schendt.

7

De Nederlandse overheid beoordeelt bij aanvragen voor de overdracht van productietechnologie uiteraard of deze technologie ingezet zal worden ten behoeve van productie van systemen voor de lokale strijdkrachten. De vraag naar de geloofwaardigheid van de eindgebruikersverklaring of de contractuele bepalingen speelt daarbij met inachtneming van criterium 7 altijd een rol. Maar het kan voorkomen dat export niet is uitgesloten. Indien dat laatste het geval is, zal een oordeel geveld worden over de kwaliteit van de exportcontrole in het desbetreffende land van bestemming. Zoals eerder aangegeven, hanteert de Nederlandse regering daarbij het onderscheid tussen landen behorende bij de groep EU/NAVO+ en overige landen. Voor die eerste groep zal Nederland de lokale exportcontrole aanvaarden en voor de andere groep zullen beperkingen aan de exportmogelijkheden gesteld worden. Dit is geheel in lijn met het Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB van 8 december 2008.

8

Zoals in het antwoord op vraag 1 aangegeven, heeft de Nederlandse regering er voor gekozen om de controle op de bestemming van de in licentie geproduceerde militaire goederen te verrichten via de exportcontrole op de goederen- en technologieoverdrachten die daarmee gepaard gaan. Dat betekent dat afspraken over de mogelijke bestemmingen vooraf gemaakt worden en niet achteraf. Wel is het zo dat die afspraken minder beperkingen kunnen omvatten naar gelang van de

kwaliteit van het exportcontrolesysteem van de desbetreffende landen. Indien het om EU/NAVO+ landen gaat, kan Nederland er van uitgaan dat bij eventuele wederuitvoer wordt getoetst en vastgelegd welk eindgebruik de betreffende goederen zullen krijgen en daar zullen eindgebruikersverklaringen dan wel contracten waarin waarborgen omtrent het eindgebruik zijn opgenomen, altijd een rol spelen. Net zoals in Nederland het geval is, worden bij de EU/NAVO+ eindgebruikersverklaringen verlangd indien het niet om rechtstreekse leveranties aan de overheid van een derde land gaat.

9

Het is de regering niet in detail bekend hoe de controle op licentieproductie van militaire goederen in alle andere EU-landen is geregeld. Van met name Frankrijk en Zweden is bekend dat de exportcontrolewetgeving voorziet in een speciale toestemmingsvereiste voor het aangaan van contracten voor de overdracht van productierechten aan buitenlandse partijen. De overige EU-landen spitsen de controle vermoedelijk, net zoals Nederland, toe op de goederen- en technologieoverdrachten die met licentieproductie gepaard gaan.

10

Nee, zie het antwoord op vraag 1.